

TÜRKİYE’DE ÇOCUK EDEBİYATI ÜZERİNE HAZIRLANAN LİSANSÜSTÜ TEZLER HAKKINDA BİR META-ANALİZ ÇALIŞMASI¹

Yrd. Doç. Dr. Ahmet BALCI

Mustafa Kemal Üniv. Eğitim Fak. Türkçe Eğitimi Bölümü, abalci@mku.edu.tr

Özet

Çocuk edebiyatı sınırları, niteliği, gerekliliği, hitap ettiği yaş grubu gibi pek çok başlıkta tartışılmış ve özellikleri ortaya konulmaya çalışılmış bir alandır. Günümüzde çocuk edebiyatının önemi inkâr edilmese de bu sahada yapılan araştırma sayısının bu genel kabule oranla arttığını söylemek güçtür. Bu çalışmada 1981-2010 yılları arasında çocuk edebiyatı konusunda hazırlanan lisansüstü tezlerin tür, hazırlanma dönemi ve konularına göre sınıflandırılarak değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırma için yapılan kaynak taramasında büyük oranda YÖK’ün Ulusal Tez Merkezi veri tabanı kullanılmıştır. Ancak bu veri tabanının dışında internet arama motorları ve önceki yıllarda hazırlanmış yazılı kaynaklardan da faydalanılmıştır. Araştırma sürecinde tez taramaları özellikle “çocuk edebiyatı” kavramı etrafında yoğunlaştırılmıştır. Tezlerle ilgili kodlamalar araştırmacı tarafından bilgisayar ortamında gerçekleştirilmiştir. Kodlama güvenilirliğini sağlamak için yapılan kodlamalar iki alan uzmanı tarafından yeniden incelenmiştir. Çocuk edebiyatı konulu lisansüstü tezlerin kodlanması sürecinde her tez sadece bir defa kodlanmıştır. Ancak konu değerlendirmesinde birden fazla başlığı ilgilendiren tezler ilgili oldukları her bir alt başlık için ayrı ayrı değerlendirilmiş ve kodlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk edebiyatı, lisansüstü tezler, meta-analiz.

A META-ANALYSIS STUDY ON POST-GRADUATE THESES WRITTEN ON CHILDREN’S LITERATURE IN TURKEY

Abstract

Children’s literature is a field which has been discussed under various titles such as its boundaries, quality, necessity, and the age group it addresses to. Also, it is a field whose characteristics has been tried to be determined. Even though the importance of children’s literature is not denied today, it is difficult to express that the number of studies carried out in this field has increased in comparison to this general view. In this study, it was aimed at assessing the post-graduate theses written on children’s literature between 1981 and 2010 by classifying these theses according to their types, the period in which they were written and their subjects. In the literature review carried out for the study, the database of the National Thesis Center of the Council of Higher Education of Turkey was used to a large extent. However, internet search engines and written sources which were prepared in the previous years were also used other than this database. In the research process, thesis review was especially focused on the concept of “children’s literature”. The codes related to the theses were conducted by the researcher in computer environment. With a view to provide coding reliability, the codes were examined once again by two domain experts. In the process of coding post-graduate theses written on children’s literature, each thesis was coded only for once. However, in subject assessment, the theses which were related to more than one title were assessed and coded separately for each sub-title they were related to.

Key Words: Children’s literature, post-graduate theses, meta-analysis.

¹ Bu çalışma IV. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumunda (22-24 Aralık 2011, Muğla Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Muğla) sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

1.Giriş

Tanımı, sınırları ve niteliği üzerinde tartışmalar yaşansa da çocuk edebiyatı günümüzde yaygınlaşan ve niteliğine ilişkin değerlendirmelerin arttığı bir sahadır. Çocuk edebiyatının basit anlamda “çocukluğu çocuğa anlatan bir edebiyat olmadığına” değinen Şirin (2000:9-10), içinde “edebiyat”ın bulunduğu bir alanda estetik niteliklerden ödün verilemeyeceğini ifade eder.

Çocuk edebiyatı kavramı üzerinden gerçekleştirilen tartışmalarda, çocuk edebiyatının ilk çocukluk dönemi olarak adlandırılan 2-6 yaş döneminden çocukluk çağının sonu olarak kabul edilen 14 yaşının sonuna kadar olan bir döneme hitap ettiği vurgusu yapılır:

“Yapılan açıklamalardan ‘çocuk edebiyatı’ deyimini ile 2-14 yaşları arasındaki kimselerin ihtiyacını karşılayan bir edebiyat alanının anlatılmak istendiği açıkça görülür. Gerçekten ‘çocuk edebiyatı’ deyimini, çocukluk çağında bulunan kimselerin hayal, duygu ve düşüncelerine yönelik sözlü ve yazılı bütün eserleri kapsar. Masallar, hikâyeler, romanlar, anılar, biyografik eserler, gezi yazıları, şiirler, fen ve doğa olaylarını anlatan yazılar vb. hep bu çerçeveye içine girebilir.” (Oğuzkan, 2000:2-3)

Benzer şekilde çocuklar için yazılan eserlerin sanat yönüne dikkat çeken Demiray (1965: 16), çocuk edebiyatının tanımı ve sınırlılıklarını çocukların zevk olarak okudukları bu eserler doğrultusunda yapar: *“Çeşitli düşüncelerin çocuklara göre ve sanatla ifadelendirildiği veya büyükler için yazıldıkları halde çocukların da anlayarak, zevk olarak okudukları eserlerin hepsi çocuk edebiyatını teşkil etmektedir. Büyüklerin edebiyatı gibi çocuk edebiyatı da bir insan topluluğunun ifadesi, bir milletin, bir devrin, bir medeniyetin sadık aynasıdır.”*

Dilidüzgün (2004), çocuk edebiyatı kavramı içinde oluşturulan metinlerin kim tarafından oluşturulduğu ve hitap ettiği yaş grubu kadar içerikte taşıması gereken özelliklerine de dikkat çeker: *“Aslında çocuk ve gençlik yazını, çocuklar ve gençler için üretilmiş, gençler tarafından oluşturulmuş, serbest ve okuldaki zorunlu okuma kapsamına giren bütün metinleri içeren bir üst kavramdır. Ancak bizim sözünü ettiğimiz kavramlar, yazınsal değeri olan, çocuk gerçeklerini duyarlı olarak ele alan, çocuklara okuma sevgisi ve alışkanlığı verebilecek ve onlara nitelikli okur kimliği kazandırabilecek sanatsal değeri olan kitaplardır. Bu edebiyat, 4-12 yaş arası çocuklara yönelik yazınsal ürünleri kapsamaktadır.”* (Dilidüzgün, 2004: 18)

Çocuğun estetik değer taşıyan hem kendisi için hem de büyükler için yazılan kitapları okuması karşısında Cemil Meriç (1987:3-4) de bu edebiyatın sınırlarının ve niteliğinin belirlenmesinin güçlüğünden bahseder.

Kaynaklarda çocuk edebiyatı ve bu kavramın etrafında oluşturulan edebiyat tanımının yanlışlığına ve hatta gereksizliğine ilişkin açıklamaları da görmek mümkündür. Gökşen (1985: 11-12), çocuklar için ayrı bir edebiyata ihtiyaç duyulmadığını ve çocukların dilediklerini okumakta serbest bırakılması gerektiğini savunan Ziya Gökalp ve İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu'nun görüşlerine yer verir. Ancak bu görüşleri “yapay” olarak oluşturulmuş çocuk edebiyatına karşı durma olarak

yorumlar. Dilidüzgün (2004: 19-20), eserinde, çocuk edebiyatına karşı çıkan Cemal Süreya ve Tomris Uyar gibi yazarların görüşlerine yer verir. Bu konuda, Cemal Süreya, “*edebiyattan ayrı bir çocuk edebiyatı olmaması gerektiği kanısındayım... Edebiyat bir bütündür. Çocuklar da oradan kendilerine göre koparabildiklerini alırlar. Çocukları küçümsememeliyiz. Bırakalım çocuk da yüzmeyi (okuma yazmayı) öğrendikten sonra bizim girdiğimiz denize girsin.*”; Tomris Uyar ise, “*ülkemizde, resmi bakışa göre her şey kendi içinde ikiye ayrılır: Tüfekler-demir kısmı, tahta kısmı... Bu bakış daha da abartılı biçimde edebiyata da bulaştı: Gençlik edebiyatı, çocuk edebiyatı, kadın edebiyatı, göçmen edebiyatı, sürgün edebiyatı gibi ayrımlar geliştirildi; edebiyatın kendine özgü bir bütünlüğü, tamlığı olduğu görmezden gelindi*” demektedir. Bu ifadelerde, yazarların rahatsızlıklarının temelinde, çocuk edebiyatının sadece eğlendirme ve beyin yıkama aracı olarak kullanılmasına duyulan tepki vardır. Ayrıca, Cemal Süreya hazırlanan kitapları ciddiyetten uzak bulur. Bu eserlerde çocuk dilinin kullanılması, başka bir ifadeyle çocuklaştırılmış bir metnin oluşturulması çocuğun dil gelişimine zarar verecektir (Dilidüzgün, 2004: 19-20).

Enginün (1987: 37) de çocuk edebiyatının çocukların okuması için oluşturulmuş bütün eserleri kapsadığını söylemekle beraber ayrı bir çocuk edebiyatı fikrine karşı çıkar: “*Çocuk edebiyatı çocukların okuması için yazılmış, derlenmiş veya yayımlanmış olan bütün yayınları içine almakta. Aslında çocuklar için müstakil bir ‘edebiyat’ yaratmanın gerekli olduğunu sanmıyorum. Nitekim çocuklara yüksek bir değer taşıyan sanat eserini, onun anlayacağı şekilde bildiği kelimeler içinde, hayalini canlandırarak benzetmelerle ve kısa cümlelerle anlattığımızda, onun büyük zevk aldığını görüyoruz.*” Ayrıca bu ifadelerin devamında sadece çocuğu hedef aldığını söyleyen eserlerin sürekli bir tesir göstermediği yönünde değerlendirmelere de yer verilir. Özgül (2005, 362-376), masallardan başlayarak çocuk edebiyatı ürünü olarak sunulan pek çok eserin aslında belirli bir grup için sınırlandırılmayacak “edebiyat”ın ürünü olduğu değerlendirmesini yapar.

Demiray (1965: 18-19) pek çok ünlü edebiyatçının çocukluklarında yetişkinler için yazılmış eserleri okudukları ve bunlardan etkilendiklerini çeşitli örneklerle açıkladıktan sonra bu durumu, çocuk edebiyatı kavramının gereksizliği ile değil nitelikli ürünün her yaşa hitap edebileceği ile açıklar. Benzer şekilde iyi çocuk edebiyatı ürünlerinin yetişkinler tarafından da okunabileceğini söyler. Burada unutulmaması gereken çocuk edebiyatı ile edebiyat kavramlarının birbirine zıt kavramlar olmadığı gerçeğidir. Başarılı bir çocuk edebiyatı eseri, yetişkinler tarafından da okunabilir. Ya da yazar eserinde çocuk edebiyatı, çocuğun edebiyatı ya da çocuksu edebiyatı yansıtabiliyorsa, büyükler için yazılmış kitapları da çocuklar okuyabilir.

Gelişen teknolojinin yetişkinleri olduğu kadar çocukları da kitaptan uzaklaştırdığı yorumları sıklıkla yapılmaktadır. Özellikle dil edinimi sürecinde çocuklar için oluşturulan ve okutulan metinlerin temel dil becerilerinin kazanılmasında önemli olduğu bilinmektedir (Aytaş, 2003; Temizyürek, 2003). Erken

yaşlarda oluşturulacak okuma alışkanlığı nitelikli çocuk edebiyatı ürünleri ile mümkün olacaktır. Sever (2003:10-11) estetik niteliklerden ödün verilmeden oluşturulan bir çocuk edebiyatının temel işlevinin çocuklarda okuma sevgisi ve alışkanlığı oluşturmak olduğunu belirtir. Ancak bu yolla çocuklar nitelikli metinlere yönelecek ve bir okuma kültürü oluşturulabilecektir.

Çocuk edebiyatının niteliği kadar bu alanın gereklerini değerlendiren lisansüstü tezlerin de niteliği önemlidir. Çocuk edebiyatı alanıyla ilgili hazırlanmış lisansüstü tezleri değerlendiren çalışmaların çok fazla olduğunu söylemek mümkün değildir. Çocuk edebiyatıyla ilgili olarak süreli yayınlarda bulunan makaleler üzerine bir bibliyografya denemesine yer veren Gürel (2001:208-230) toplam 296 makaleyi listelemiştir. 1988 yılında süreli yayınlarda çocuk edebiyatı ile ilgili yazıları derleyen Yıldız (1988:367-370) da 46 yazıya yer vermiştir. Alanla ilgili olarak yapılan bibliyografik çalışmalarda yapılan lisansüstü çalışmalara da yer verilmiştir. Kapsam olarak Türkçe eğitimi alanında hazırlanan lisansüstü tezleri değerlendiren Coşkun (2003), Özbay (2008) ve Coşkun, Özçakmak ve Balcı'nın (2011) çalışmalarında çocuk edebiyatı ile ilgili tezlere de yer verilmiştir. Coşkun ve diğer.'nin (2011) araştırmasında 1981-2010 yılları arasında çocuk edebiyatı alanıyla ilgili 233 lisansüstü tez tespit edilmiştir.

Gürel ve Şimşek (2005) çocuk edebiyatı konusunda hazırladıkları bibliyografyada bu sahada hazırlanmış tezlere de yer vermişlerdir. Toplam 230 tez isminin geçtiği bu bibliyografyada sadece lisansüstü değil lisans bitirme tezlerine de yer verildiği görülmektedir.

Amaç

Bu araştırmanın amacı, çocuk edebiyatı alanında 1981-2010 yılları arasında hazırlanan lisansüstü tezleri; türüne, yapıldığı yıllara ve konularına göre sınıflandırarak değerlendirmektir.

2. Yöntem

Çocuk edebiyatı alanında hazırlanan lisansüstü tezlerin değerlendirilmesinin amaçlandığı bu çalışmada meta-analiz yöntemi kullanılmıştır. Meta-analiz çalışmaları "belirli bir konuda yapılan araştırmaları bir araya toplayarak çalışmaların sonuçlarını sentezleme"yi amaçlamaktadır (Büyüköztürk ve diğer., 2008:22). Meta-analiz çalışmaları nedensel ilişkileri açıklamanın ötesinde tanımlayıcı ve tarama araştırmalarında da kullanılan bir yöntemdir (Abramson, 1994'ten aktaran Okursoy-Günhan, 2009:46).

Bu çalışmada, öncelikle yazılı kaynaklar ve internet aracılığıyla yapılan tarama sonucunda çocuk edebiyatı alanında hazırlanan tezlerin listesi oluşturulmuştur. Tarama sürecinde ağırlıklı YÖK'ün Ulusal Tez Merkezi Veri Tabanı kullanılmıştır (Tez taraması son olarak 2011 yılı Haziran ayında yapılmıştır). Ayrıca eski yıllara ait tezler için bazı üniversitelerin web sayfalarından ve daha önce yapılan bibliyografya çalışmalarından da yararlanılmıştır. Tarama sürecinde ağırlıklı

“çocuk edebiyatı” ve ilgili kavramlardan yararlanılmıştır. Yapılan tarama sonucunda tez adında “çocuk edebiyatı” ifadesine yer veren 58, dizin terimlerinde bu ifadeye yer veren 104 tez belirlenmiştir. İlgili tezler bilgisayar ortamında kodlanarak listelenmiştir. Tezlerin konusuna göre sınıflandırılmasında, birden fazla konuyla ilgili tezler, her konu başlığı altında ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Örneğin “Balangıçtan İkinci Meşrutiyet’e Kadar Çocuk Şiiri” başlığını taşıyan bir tez (Hergüner, 2004) hem “Bibliyografya, dönem çalışmaları” hem de “Çocuk edebiyatı ürünlerinde edebi türler” maddelerinde kodlanmıştır.

2.1. Kapsam ve Sınırlılık

Bu araştırma, çocuk edebiyatı ile ilgili olarak belirlenmiş kavramlardan hareketle tespit edilmiş, 1981-2010 yılları arasında hazırlanmış 267 lisansüstü tez (237 yüksek lisans, 30 doktora/sanatta yeterlilik) ile sınırlandırılmıştır.

3. Bulgular

1981-2010 yılları arasında çocuk edebiyatıyla ilgili olarak hazırlanan lisansüstü tezlerin incelenmesi sonucunda bu tezlerle ilgili şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Hazırlanan lisansüstü tezlerin yıllara ve tez türüne ilişkin sayısal sonuçlar Tablo 1’de gösterilmiştir:

Tablo 1: Çocuk Edebiyatı Alanındaki Tezlerin Yıllara ve Türüne göre Dağılımı

Yıllar	Tez Türü					
	Yüksek Lisans		Doktora		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
1981-2000	39	16.46	11	36.67	50	18.72
2001-2005	50	21.10	3	10	53	19.86
2006-2010	148	62.44	16	53.33	164	61.42
Toplam	237	100	30	100	267	100

Çocuk edebiyatı alanında hazırlanan tezlerin yıllara göre dağılımında ilk dönem için 1981-2000 yıllarının esas alınması bu dönemde hazırlanmış olan lisansüstü tezlerin sayı azlığı sebebiyledir. İlerleyen dönemler beş yıllık zaman dilimlerini kapsayacak şekilde düzenlenmiştir. Tablo 1’de görüldüğü gibi çocuk edebiyatı konusunda hazırlanmış lisansüstü tezlerin büyük bir bölümü yüksek lisans tezlerinden (237 adet-%88.76) oluşmaktadır. Doktora tezlerinin oranı %11.24’tür. Lisansüstü tezlerin hazırlanış yılına göre dağılımında ise en çok tezin %61.42 ile son beş yılda (2006-2010) hazırlandığı anlaşılmaktadır. Bu tabloda en düşük oran ise %18.72 ile 1981-2000 yılları arasını kapsamaktadır.

1981-2010 yılları arasında çocuk edebiyatı alanında hazırlanan lisansüstü tezlerin hazırlandığı enstitüye göre dağılımı ile ilgili sonuçlar Tablo 2’de sunulmuştur:

Tablo 2: Çocuk Edebiyatı Alanındaki Tezlerin Hazırlandığı Enstitülere Göre Dağılımı

Yıllar	Enstitü							
	Sosyal Bilimler		Eğitim Bilimleri		Diğer (Sağlık, Fen Bilimleri)		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
1981-2000	46	21.40	1	2.22	3	42.86	50	18.72
2001-2005	43	20	7	15.56	3	42.86	53	19.86
2006-2010	126	58.60	37	82.22	1	14.28	164	61.42
Toplam	215	100	45	100	7	100	267	100

Elde edilen sonuçlar, çocuk edebiyatı alanındaki lisansüstü tezlerin büyük oranda (215 adet - %80.53) Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde hazırlandığını göstermektedir. Bunu sırasıyla Eğitim Bilimleri Enstitüsü (45 adet - %16.85) ve diğer enstitülerde (7 adet - %2.62) hazırlanan tezler izlemektedir. Sosyal Bilimler (%58.60) ve Eğitim Bilimleri (%82.22) Enstitülerinde hazırlanan lisansüstü tezlerin Tablo 1'deki sonuçlara uygun olarak özellikle 2006-2010 yılları arasında arttığı anlaşılmaktadır.

Hazırlanan lisansüstü tezlerin yıllara ve hazırlandıkları enstitülere göre dağılımlarının yanında içerik olarak hangi konu başlıkları etrafında oluşturuldukları da önem arz etmektedir. 1981-2010 yılları arasında hazırlanan çocuk edebiyatı alanındaki lisansüstü tezlerin konularına göre dağılımı Tablo 3'te gösterilmiştir:

Tablo 3: Çocuk Edebiyatı Alanındaki Tezlerin Konusuna Göre Dağılımı

Konu	f	%
Çocuk edebiyatı ürünlerinde edebî türler	88	32.95
Çocuk eğitimi ve çocuk edebiyatı	75	28.08
Çocuk edebiyatı yazarları	67	25.09
Çocuk gazete ve dergileri	37	13.85
Çocuk kitaplarında görsel unsurlar ve resimleme	29	10.86
Çocuk edebiyatı ve Türkçe eğitimi	24	8.98
Bibliyografya, dönem çalışmaları	20	7.49
Çocuk edebiyatında çeviri sorunu	16	5.99
Ders kitaplarında çocuk edebiyatı metinleri	13	4.86
Çocuk kitapları ve niteliği	12	4.49
Edebiyat eserlerinde "çocuk" figürü	10	3.74
Çocuk tiyatrosu	8	2.99
Çocuk yayınlarında söz varlığı	8	2.99
Çocuk yayınlarının dil özellikleri	8	2.99
Çocuk edebiyatı alanı	7	2.62
Dil gelişimi	5	1.87
Yetişkinler ve çocuk edebiyatı	5	1.87
Çocuk yayınlarında dini unsurlar	5	1.87
Çocuk edebiyatı dersleri	1	0.37
Diğer	12	4.49

Çocuk edebiyatı alanında çalışılan konular incelendiğinde en yüksek oranın (%32.95) çocuklar için hazırlanan eserlerin tür yönünden değerlendirilmesinin oluşturduğu anlaşılmaktadır. Bunu sırasıyla “Çocuk eğitimi ve çocuk edebiyatı” (%28.08) ve “Çocuk edebiyatı yazarları”nın biyografi ve eser incelemeleri (%25.09) takip etmektedir. Yüksek orana sahip diğer başlıkları “Çocuk gazete ve dergileri” (%13.85), “Çocuk kitaplarında görsel unsurlar ve resimleme” (%10.86) ve “Çocuk edebiyatı ve Türkçe eğitimi” (%8.98) oluşturmaktadır.

Çocuk edebiyatı alanında sıklıkla çalışılan konuların dönemlere göre dağılımı da önemlidir. 1981-2000 yılları arasında bu alanda en sık çalışılan beş konuya ilişkin sıralama ve oranlar Tablo 4’te gösterilmiştir:

Tablo 4: 1981-2000 Yılları Arasındaki Lisansüstü Tezlerde En Çok Çalışılan Beş Konunun Dağılımı

Konu	f	%
Çocuk edebiyatı ürünlerinde edebi türler	10	20
Çocuk kitaplarında görsel unsurlar ve resimleme	9	18
Çocuk eğitimi ve çocuk edebiyatı	8	16
Bibliyografya, dönem çalışmaları	7	14
Çocuk edebiyatı yazarları	6	12

Tablo 4 incelendiğinde 1981-2000 yılları arasında çocuk edebiyatı alanında hazırlanan lisansüstü tezlerin en çok “Çocuk edebiyatı ürünlerinde edebi türler” (%20), “Çocuk kitaplarında görsel unsurlar ve resimleme” (%18) ve “Çocuk eğitimi ve çocuk edebiyatı” (%16) olduğu anlaşılmaktadır. 1981-2000 yılları arasında sıklıkla çalışılan konuların genel anlamda çocuk edebiyatında sık çalışılan konularla (Tablo 3) örtüştüğü anlaşılmaktadır.

Hazırlanan lisansüstü tez sayısı bakımından 1981-2000 yıllarına yakın değerlere sahip olan 2001-2005 yılları arasında en çok çalışılan ilk beş konuya ilişkin bulgular Tablo 5’te sunulmuştur:

Tablo 5: 2001-2005 Yılları Arasındaki Lisansüstü Tezlerde En Çok Çalışılan Beş Konunun Dağılımı

Konu	f	%
Çocuk edebiyatı ürünlerinde edebi türler	18	33.96
Çocuk eğitimi ve çocuk edebiyatı	16	30.18
Çocuk gazete ve dergileri	11	20.75
Çocuk kitaplarında görsel unsurlar ve resimleme	9	16.98
Çocuk edebiyatı yazarları	9	16.98

Çocuk edebiyatı alanında 2001-2005 yılları arasında hazırlanan lisansüstü tezlerde de önceki yıllara benzer şekilde “Çocuk edebiyatı ürünlerinde edebi türler” (%33.96) ve “Çocuk eğitimi ve çocuk edebiyatı” (%30.18) konu başlıklarının üst sıralarda yer aldığı görülmektedir. 1981-2000 yılları arasında en çok çalışılan ilk beş konu içinde yer almayan “Çocuk gazete ve dergileri”nin (%20.75) bu dönemde daha yüksek bir oranda incelendiği anlaşılmaktadır.

Çocuk edebiyatı alanında hazırlanan lisansüstü tezlerde sayısal anlamda ciddi bir artışın görüldüğü 2006-2010 yılları arasında en sık çalışılan konu başlıklarına ilişkin sonuçlar Tablo 6'da gösterilmiştir:

Tablo 6: 2006-2010 Yılları Arasındaki Lisansüstü Tezlerde En Çok Çalışılan Beş Konunun Dağılımı

Konu	f	%
Çocuk edebiyatı ürünlerinde edebi türler	60	36.58
Çocuk edebiyatı yazarları	52	31.70
Çocuk eğitimi ve çocuk edebiyatı	51	31.09
Çocuk gazete ve dergileri	24	14.63
Çocuk edebiyatı ve Türkçe eğitimi	18	10.97

Çocuk edebiyatı alanındaki tezlerin beşte üçünün (%61.42) hazırlandığı 2006-2010 döneminde diğer dönemlerde olduğu gibi "Çocuk edebiyatı ürünlerinde edebi türler" (%36.58), "Çocuk edebiyatı yazarları" (%31.70) ve "Çocuk eğitimi ve çocuk edebiyatı" (%31.09) başlıkları öne çıkmaktadır. Bu dönemde önceki yıllara göre oranında artış görülen başlık "Çocuk edebiyatı ve Türkçe eğitimi"dir (%10.97).

4. Tartışma ve Sonuç

Çocuk edebiyatı alanında hazırlanmış olan tezlerin yıllara ve tez türlerine ait dağılım sonuçlarına göre tezler büyük oranda yüksek lisans düzeyinde hazırlanmıştır (237 adet yüksek lisans tezinin oranı %88.76'dır). 30 adet doktora tezinin oranı ise %11.24'tür. Alanın akademik çalışma anlamında yaygınlık kazanmasında yaşanan sıkıntıları, özellikle doktora tezlerinin sayısından anlamak mümkündür. Başta alanın bağımsız bir ana bilim dalı veya bilim dalı olarak düzenlenmemiş olması gibi pek çok etken lisansüstü çalışmaların hem sayısını hem de niteliğini etkilemektedir. Lisansüstü tezlerin hazırlanma dönemine bakıldığında en çok tezin %61.42 ile son beş yılda (2006-2010) bitirildiği anlaşılmaktadır. Bu tabloda en düşük oran ise %18.72 ile 1981-2000 yılları arasını kapsamaktadır. Daha uzun bir aralığı içermesine rağmen 1981-2000 yılları arasındaki bu düşüş, alanın tanımlanması ve hangi başlıklar altında değerlendirmelerin yapılması gerektiği tartışmalarının sürdüğü bir döneme denk düşmektedir.

Tamamlanmış lisansüstü tezler büyük oranda (215 adet - %80.53) Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde hazırlanmıştır. Sosyal Bilimler Enstitüsünü Eğitim Bilimleri Enstitüsü (45 adet - %16.85) ve diğer enstitüler (7 adet - %2.62) izlemektedir. Ülkemizde üniversiteler bünyesindeki lisansüstü kurumlarının temelde Sosyal, Fen ve Sağlık Bilimleri Enstitüleri başlığı altında düzenlendiği düşünüldüğünde sonuçlar şaşırtıcı değildir. Eğitim Bilimleri Enstitülerinin sayıca azlığı ve son dönemlerdeki yaygınlaşma süreci bu araştırma sonuçlarını da etkilemiştir. Eğitim Bilimleri Enstitüsünde hazırlanmış tezlerin özellikle 2006-2010 döneminde artış göstermesi Eğitim Bilimleri Enstitülerindeki sayısal artışın sonucudur. Sosyal Bilimler ve Eğitim Bilimleri enstitüleri bünyesindeki başta Türk

Dili ve Edebiyatı, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi ve Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalları olmak üzere farklı ana bilim dallarının gayretleri bu alandaki çalışma sayısını da arttıracaktır. Özellikle Türkçe eğitimi ana bilim dalının lisans düzeyinden sonra yüksek lisans ve doktora düzeyinde süren gelişim çizgisi çocuk edebiyatı alanındaki araştırmaları da olumlu yönde etkileyecektir.

Lisansüstü tezlerin konu belirleme sürecindeki eğilimler çocuk edebiyatına bakış açımızı yansıtmaya açısından da önemlidir. Değerlendirmeye alınan konu başlıkları içinde en yüksek oranı (%32.95), çocuklar için hazırlanan eserleri tür özelliklerini dikkate alarak inceleyen araştırmalar oluşturmaktadır. Ancak buradaki oran yüksekliğini doğru anlayabilmek için tez amaçlarına dikkat etmek gerekmektedir. Elbette çocuk edebiyatı açısından masal, hikâye, roman gibi türlerin büyük önemi vardır ve bu türde hazırlanmış eserlerin incelenmesi doğaldır. Ancak pek çok tezin tür tasnifinin yanında başka bir unsuru da değerlendirmeyi amaçladığı düşünüldüğünde bu başlığa ait oran yüksekliği daha iyi anlaşılacaktır. Örneğin Gülten Dayıoğlu’nun bir çocuk edebiyatı yazarı olarak incelendiği tezde “roman” türü de yazarın eserleriyle birlikte bu listeye dâhil olabilmektedir (Ateş, 1997). Bu sebeple yazar eserlerindeki tür incelemeleri kadar çocuk edebiyatı içindeki herhangi bir türün niteliğine ilişkin değerlendirmeleri içeren çalışmaların da artması önem taşımaktadır.

“Çocuk eğitimi ve çocuk edebiyatı” (%28.08) konulu lisansüstü tezlerin önemli bir diğer başlığı oluşturması da beklenen bir sonuçtur. Çocuk edebiyatının niteliğine ilişkin yapılan açıklamalarda eğitime ve çocukta değer oluşturmaya ilişkin yapılan değerlendirmeler, eserlerin içeriğindeki olumlu değer kazandırmaya yönelik oluşturulan iletiler bu konuda hazırlanan tezlerin sayısına arttırmıştır. Eserlerle birlikte değerlendirilen önemli bir diğer başlık “Çocuk edebiyatı yazarları”nın incelenmesidir (%25.09). Yazar biyografisi ve beraberinde yapılacak eser incelemeleri Türk çocuk edebiyatının tarihi ve niteliğinin belirlenmesi için de önem arz etmektedir. Son dönemde yapılan çalışma sayısındaki artışla çocuk edebiyatı alanında en sık çalışılan konu başlıklarından bir diğerini de “Çocuk gazete ve dergileri” (%13.85) oluşturmaktadır. İlk yıllarda Emiroğlu (1992) ve Kür’ün (1991) çalışmaları dışında yaygınlık göstermeyen bu alanda son dönemde yapılan araştırma sayısı artmıştır. Okuma alışkanlığının geliştirilmesinde son derece önemli etkisi olan süreli yayınlar üzerinde yapılacak çalışmaların artması, bu sahada oluşturulmuş edebi malzemenin de ortaya çıkmasını sağlayacaktır.

Farklı gelişim aşamalarında bulunan çocuklara hitap etmesi sebebiyle, çocuk edebiyatı alanındaki ürünlerde resimleme de önemli başlıklardan birini oluşturmaktadır. “Çocuk kitaplarında görsel unsurlar ve resimleme” %10.86 ile en çok işlenen konu başlıkları içinde beşinci sırada yer almaktadır. Çocuk kitaplarında resim sadece bir süsleme unsuru değil anlamayı kolaylaştıran ve estetik duyarlılığı geliştiren bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak bu sahadaki çalışmalar edebiyat içeriğini değerlendirmenin ötesinde resimleme tekniğinin değerlendirilmesiyle de ilgilidir. Bu sebeple özellikle güzel sanatlarla ilgili –başta

Resim ve Grafik olmak üzere- ana bilim dallarında bu tür çalışmaların artması önemlidir. “Çocuk edebiyatı ve Türkçe eğitimi” (%8.98) başlığı altında değerlendireceğimiz çalışmalar dil eğitiminin önemli metin malzemesini oluşturan çocuk edebiyatı ürünlerinin değerlendirilmesi açısından önemlidir. Ancak çocuk edebiyatı alanının dönem çalışmaları, çeviri edebiyatı, çocuk tiyatrosu, eserlerin söz varlığı gibi başlıklardaki çalışma azlığı bundan sonraki araştırmalar için yol gösterici olacaktır.

Çocuk edebiyatı alanında hazırlanan lisansüstü tezlerde en sık işlenen konular dönemlere göre değerlendirildiğinde üst sıralarda yer alan “Çocuk edebiyatı ürünlerinde edebi türler”, “Çocuk kitaplarında görsel unsurlar ve resimleme”, “Çocuk eğitimi ve çocuk edebiyatı” ve “Çocuk edebiyatı yazarları” başlıklarının hemen her dönemde öne çıktığı anlaşılmaktadır. Farklılıklar ise dönemlerin eğilimlerini göstermesi açısından önemlidir. 1981-2000 yılları arasında en çok işlenen ilk beş konu içinde yer alan “Bibliyografya, dönem çalışmaları” bu dönemde çocuk edebiyatına ait geçmişte yer alan malzemenin tespiti çalışmalarının bir sonucudur. 2001-2005 yılları arasında en sık işlenen çalışma konularından biri olan “Çocuk gazete ve dergileri” (%20.75) özellikle Okay’ın (1999) Cumhuriyet öncesi çocuk dergiciliği konusundaki tespitlerinden sonra artış göstermiştir. Yine tarihi süreç içinde çocuk edebiyatı ürünlerinin ortaya çıkarılması çabalarının sonucunu burada da görmek mümkündür. 2006-2010 yılları arasında çalışılma oranı yükselen başlık “Çocuk edebiyatı ve Türkçe eğitimi”dir (%10.97). Bu dönemde üniversitelerin Türkçe Eğitimi Bölümlerinin, ana bilim dallarının ve alan uzmanlarının sayısal artışı araştırma konularını ve sayısını da etkilemiştir (Coşkun ve diğer., 2011).

Son yıllarda çocuk edebiyatı alanında yapılan tez sayısında belirgin bir artış görülse de ülkemiz için bu alanda yapılmış çalışmaların yeterli olduğunu söylemek mümkün değildir. Alanla ilgili pek çok alt başlığa ilişkin problemler hâlâ çok sayıda araştırmaya ihtiyaç duymaktadır. Etkisi ve öneminden sürekli bahsedilse de bu alandaki çalışmaların edebiyatın diğer alanlarına göre sınırlı kalması üzücüdür.

Kaynakça

- Ateş, K. (1997). *Gülten Dayıoğlu’nun Çocuk Romanları*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aytaş, G. (2003). “Okuma Gelişiminde Çocuk Edebiyatının Rolü”. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 13, 155-160.
- Büyükköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Coşkun, E. (2003). “Türkçe ve Edebiyat Eğitimi Alanında Yapılan Yüksek Lisans ve Doktora Tezleri Üzerine Bir Değerlendirme”. *Eğitimde Bilime Katkı: Lisansüstü Eğitim Sempozyumu (1-4 Ekim 2003) Bildiri Özetleri*, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü (Sözlü Bildiri).
- Coşkun, E., Özçakmak, H. ve Balcı, A. (2011). “Türkçe Eğitiminde Eğilimler: 1981-2010 Yılları Arasında Yapılan Tezler Üzerine Bir Meta-Analiz Çalışması”, 4. *Uluslararası Türkçenin Eğitimi-Öğretimi Kurultayı Bildiri Özetleri*, 8-9 Eylül 2011, Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi (Sözlü Bildiri).
- Demiray, K. (1965). *Türkçe Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.
- Emiroğlu, Ö. (1992). *Tanzimat’tan 1928’e Kadar Yayımlanan Çocuk Gazete ve Dergileri Üzerine Bir İnceleme*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Enginün, İ. (1987). “Çocuk Edebiyatına Toplu Bir Bakış”. (Haz. Mustafa Ruhi Şirin), *Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1987*, İstanbul: Gökyüzü Yayınları, s.37-46.
- Gökşen, E. N. (1985). *Örnekleriyle Çocuk Edebiyatımız*. 5. Basım. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Gürel, Z. (2001). *İkibine Doğru Çocuk Edebiyatımız*. Ankara: Bizim Büro Basımevi.
- Gürel, Z. ve Şimşek, T. (2005). “Çocuk Edebiyatı Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi”. *Hece*, 104-105, 549-656.
- Hergüner, B. (2004). *Başlangıçtan İkinci Meşrutiyet’e Kadar Çocuk Şiirleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kür, İ. (1991). *Türkiye’de Süreli Çocuk Yayınları*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını.
- Meriç, C. (1987). “Çocuk Edebiyatı”. (Haz. Mustafa Ruhi Şirin), *Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1987*, İstanbul: Gökyüzü Yayınları, s.3-13.
- Oğuzkan, A. F. (2000). *Çocuk Edebiyatı*. 6. Baskı. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Okay, C. (1999). *Eski Harfli Çocuk Dergileri*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Okursoy Günhan, F. (2009). *Kavram Haritaları Öğretim Stratejisinin Öğrenci Başarısına Etkisi: Bir Meta-Analiz Çalışması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Ahmet BALCI

Özbay, M. (2008). *Türkçe Öğretimi Kaynakçası*. Ankara: Öncü Kitap.

Özgül, M. K. (2005). "Edebiyatın Çocukluğu – Çocukluğun Edebiyatı". *Hece*, 104-105, 362-376.

Sever, S. (2003). *Çocuk ve Edebiyat*. Ankara: Kök Yayıncılık.

Şirin, M. R. (Haz.) (2000). *99 Soruda Çocuk Dizisi: Çocuk Edebiyatı*. 3. Baskı. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

Temizyürek, F. (2003). "Türkçe Öğretiminde Çocuk Edebiyatının Önemi". *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 13, 161-167.

Yıldız, A. (1988). "1987'de Çocuk Edebiyatı Üzerine Yazılanlar". (Haz. Mustafa Ruhi Şirin), *Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1988*, İstanbul: Gökyüzü Yayınları, s.367-370.